

Institut posvojenja u tuzemnom i inozemnom pravu

Siničić, Štefica

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Tourism and Rural Development in Pozega / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet turizma i ruralnog razvoja u Požegi**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:277:983314>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[FTRR Repository - Repository of Faculty Tourism and Rural Development Pozega](#)

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET TURIZMA I RURALNOG RAZVOJA U POŽEGI**

Štefica Siničić, 0253024404

**INSTITUT POSVOJENJA U TUZEMNOM I
INOZEMNOM PRAVU**

ZAVRŠNI RAD

Požega, 2024. godine.

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET TURIZMA I RURALNOG RAZVOJA U POŽEGI**

PRIJEDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

**INSTITUT POSVOJENJA U TUZEMNOM I
INOZEMNOM PRAVU**

ZAVRŠNI RAD

IZ KOLEGIJA STATUSNO PRAVO GRAĐANA

**MENTOR: dr.sc. Mirela Mezak Matijević, prof. struč.
stud.**

STUDENT: Štefica Siničić

JMBAG studenta: 0253024404

Požega, 2024. godine

SAŽETAK

Posvojenje je ključni pravni institut koji omogućava trajno zbrinjavanje djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi pružajući im stabilnu i podržavajuću obiteljsku okolinu. Unatoč važnosti, proces posvojenja suočava se s brojnim izazovima koji mogu otežati njegovu učinkovitost i dostupnost. Cilj rada je pružiti sveobuhvatan pregled pravnog uređenja posvojenja u Republici Hrvatskoj i na međunarodnoj razini te analizirati ključne aspekte i izazove u postupku posvojenja. Poseban naglasak stavljen je na zakonske pretpostavke, pravne učinke posvojenja te procjenu podobnosti i prikladnosti posvojitelja, s ciljem identifikacije prepreka i predlaganja mjera za unapređenje postupka posvojenja. Rad se temelji na analizi relevantnih zakonskih propisa, međunarodnih konvencija, stručne literature i dostupnih statističkih podataka. Iz rada može se zaključiti da u Republici Hrvatskoj postoji problem složenih administrativnih postupaka, nedostatak informiranosti i edukacije potencijalnih posvojitelja te pravne nesigurnosti u međunarodnim posvojenjima glavni izazovi u procesu posvojenja. Preporučuje se pojednostavljivanje administrativnih procedura, povećanje edukacije i podrške za posvojitelje te jačanje međunarodne suradnje kako bi se osigurala dosljedna primjena zakonskih standarda i zaštita prava djece. Konačno, naglašena je potreba za sustavnim unapređenjem postupka posvojenja kroz bolje zakonsko uređenje, edukaciju javnosti i podršku posvojiteljima kako bi se osigurala najbolja moguća zaštita dječjih prava i njihova dobrobit.

Ključne riječi: posvojenje, međunarodno posvojenje, Obiteljski zakon, prava djece

SUMMARY

Adoption is a key legal institution that enables the permanent care of children without appropriate parental care, providing them with a stable and supportive family environment. Despite its importance, the adoption process faces numerous challenges that can hinder its efficiency and availability. The aim of this paper is to provide a comprehensive overview of the legal framework of adoption in the Republic of Croatia and at the international level, and to analyze the key aspects and challenges in the adoption process. Special emphasis is placed on the legal prerequisites, legal effects of adoption, and the assessment of the suitability and appropriateness of adopters, with the aim of identifying obstacles and proposing measures to improve the adoption process. The paper is based on the analysis of relevant legal regulations, international conventions, professional literature, and available statistical data. From this paper, it can be concluded that in the Republic of Croatia, the main challenges in the adoption process are complex administrative procedures, lack of information and education of potential adopters, and legal uncertainties in international adoptions. It is recommended to simplify administrative procedures, increase education and support for adopters, and strengthen international cooperation to ensure consistent application of legal standards and protection of children's rights. Finally, the need for systematic improvement of the adoption process through better legal regulation, public education, and support for adopters is emphasized to ensure the best possible protection of children's rights and their well-being.

Keywords: adoption, international adoption, Family Law, children's rights

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POJAM POSVOJENJA	3
3. ZAKONSKA REGULATIVA POSVOJENJA U REPUBLICI HRVATSKOJ	5
3.1. Sadržaj i svrha posvojenja	5
3.2. Pravni učinci posvojenja	9
3.3. Procjena podobnosti i prikladnosti za posvojenje i postupak zasnivanja posvojenja ...	10
4. INSTITUT POSVOJENJA U MEĐUNARODNOM PRAVU	14
4.1. Izvori posvojenja s međunarodnim obilježjem u RH	14
4.2. Pojam i vrste posvojenja s međunarodnim obilježjem	15
4.2.1. Međudržavno i međunarodno posvojenje	16
4.2.2. Potpuno i nepotpuno posvojenje	17
4.2.3. Neraskidivo i raskidivo posvojenje	17
4.2.4. Otvoreno i tajno posvojenje	17
4.2.5. Posvojenje zasnovano aktom nadležnog tijela i ugovorno posvojenje	17
4.3. Mjerodavno pravo i nadležnost	17
4.4. Priznanje stranih odluka o posvojenju	20
4.5. Postupak zasnivanja posvojenja prema Haškoj konvenciji iz 1993.	21
5. KOMPARATIVNI PRIKAZ POSVOJENJA U SJEDINJENIM AMERIČKIM DRŽAVAMA I REPUBLICI HRVATSKOJ	25
6. ZAKLJUČAK	28
7. LITERATURA	31
8. POPIS KRATICA	32

1. UVOD

Prava djeteta postala su ključni dio globalnog pravnog poretka i zauzimaju sve važnije mjesto u društvu, što se očituje kroz brojne međunarodne dokumente i konvencije koji imaju za cilj poboljšati pravni položaj djece. Prava djeteta spadaju u kategoriju obiteljskog prava i protekom godina značajno su doprinijela poboljšanju kvalitete života djece, unatoč različitim izazovima na globalnoj razini. Svako dijete ima pravo na sretno odrastanje u obitelji koja mu pruža potporu, razumijevanje i zadovoljava njegove potrebe. Roditelji imaju ključnu ulogu u odgajanju zdrave i odgovorne osobe, pružajući ljubav, savjete i podršku. No, takve okolnosti nisu uvijek moguće zbog raznih razloga, što može dovesti do situacije u kojoj dijete mora nastaviti život bez bioloških roditelja.

U tim situacijama država intervenira u skladu sa zakonskim propisima kako bi osigurala zamjensku skrb i uvjete za normalan rast i razvoj djeteta. Jedno od najboljih rješenja u takvim situacijama je posvojenje koje predstavlja trajni oblik zaštite djeteta. Posvojenje je obiteljsko-pravni institut kojim se zasniva trajni roditeljski odnos između maloljetnog djeteta i odrasle osobe, čime se djetetu pruža stabilna i sigurna obiteljska okolina.

U ovom radu razmatrat će se pravni aspekti posvojenja u Republici Hrvatskoj s posebnim naglaskom na zakonski okvir, pretpostavke za zasnivanje posvojenja, pravne učinke posvojenja te procjenu podobnosti i prikladnosti za posvojenje. Osim toga, bit će obrađena i tema međunarodnog posvojenja, uključujući pravne izvore, postupak i nadležnost u slučajevima posvojenja s međunarodnim obilježjem.

Posvojenje je složen pravni proces koji uključuje brojne korake i zahtjeve kako bi se osigurala najbolja moguća zaštita djeteta. Stoga je važno razumjeti sve aspekte ovog instituta kako bi se osiguralo da djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi dobiju priliku za sretno i stabilno odrastanje u novoj obitelji.

Predmet rada je, dakle, posvojenje kao pravni institut koji omogućava trajno zbrinjavanje djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Posvojenje se proučava s pravnog aspekta u Republici Hrvatskoj, ali će, također, biti obrađeni i međunarodni aspekti posvojenja, uključujući zakonski okvir, procedure, i pravne učinke. Analiza obuhvaća, dakle, pretpostavke za zasnivanje posvojenja, procjenu podobnosti i prikladnosti za posvojenje te proces zasnivanja posvojenja u skladu s važećim zakonskim propisima. Poseban naglasak stavljen je na međunarodno posvojenje i primjenu relevantnih međunarodnih konvencija i ugovora.

Cilj rada je pružiti sveobuhvatan pregled pravnog uređenja posvojenja u Republici Hrvatskoj i na međunarodnoj razini, analizirajući ključne aspekte i izazove u postupku posvojenja. Radom se nastoji objasniti zakonski okvir posvojenja, uključujući pretpostavke za zasnivanje posvojenja, pravne učinke te postupak procjene podobnosti i prikladnosti za posvojenje, s posebnim naglaskom na zaštitu najboljeg interesa djeteta. Kroz povijesni pregled razvoja posvojenja, istražene su evolucija i različiti pravni sustavi koji su oblikovali današnje razumijevanje ovog instituta. Dodatno, rad se bavi međunarodnim posvojenjem, primjenom relevantnih međunarodnih konvencija i ugovora te pravnim aspektima priznavanja stranih odluka o posvojenju. Konačno, cilj je identificirati izazove u procesu posvojenja i ponuditi preporuke za njegovo unapređenje, osiguravajući time najbolju moguću zaštitu dječjih prava i dobrobiti.

Rad se sastoji od pet cjelina. Nakon uvodnog dijela, u drugom poglavlju, obrađen je pojam i povijesni razvoj posvojenja. Prikazano je kako je institut posvojenja evoluirao kroz različite povijesne periode, od starog vijeka do modernog doba te je analiziran pravni okvir posvojenja u različitim kulturama i pravnim sustavima. U trećem poglavlju, fokus je na zakonskom okviru posvojenja u Republici Hrvatskoj. Objašnjene se pretpostavke za zasnivanje posvojenja, pravni učinci posvojenja te proces procjene podobnosti i prikladnosti za posvojenje. Poseban naglasak stavljen je na pravne aspekte koji uređuju postupak posvojenja i zaštitu prava djeteta. Četvrto poglavlje bavi se međunarodnim posvojenjem. Analiziran je pravni okvir međunarodnog posvojenja, uključujući relevantne međunarodne konvencije i ugovore, poput Haške konvencije iz 1993. godine. Također su razmotrene pravne pretpostavke, postupak priznanja stranih odluka o posvojenju te međunarodna nadležnost i mjerodavno pravo u postupcima međunarodnog posvojenja. Posljednje poglavlje je zaključak rada.

2. POJAM POSVOJENJA

S obzirom na važnost djetinjstva kao ključnog perioda u životu, koji bitno oblikuje budućnost pojedinca, zanemarivanje dječjih prava može dovesti do ozbiljnih posljedica. Iako je posvojenje prisutno u društvu od davnina, tek u posljednjih nekoliko desetljeća ova tema privlači veću pažnju znanstvenika i stručnjaka, s ciljem dubljeg razumijevanja problematike. Javnost, međutim, i dalje nije dovoljno upoznata s istraživanjima i njihovim rezultatima, što ukazuje na potrebu za dodatnim informiranjem i edukacijom. Sve više ljudi danas odlučuje se na posvojenje, želeći djetetu pružiti ljubav, toplinu i siguran dom. Iako svaki posvojitelj i potencijalni posvojitelj ima svoje osobne razloge za ovu odluku, glavni cilj posvojenja je osigurati djetetu obitelj i priliku za sretan i zdrav život. Nažalost, proces posvojenja je dugotrajan i pun prepreka, što otežava cijeli postupak, stoga je nužno pojednostaviti proces posvojenja te osigurati adekvatnu pomoć i podršku potencijalnim posvojiteljima kako bi se olakšao njihov put do posvojenja. Stoga, kako bi se stvorio jasan uvod u cijelu tematiku i za što bolje i jasnije razumijevanje kasnijeg dijela rada, prvotno bit će objašnjen pojam posvojenja i prikazati povijesni razvoj ovog procesa. Posvojenje je poseban oblik obiteljskopavnog zbrinjavanja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi kojim se stvara trajan odnos roditelja i djeteta. Posvojitelji posvojenjem stječu pravo na roditeljsku skrb. (e-Građani, 2024). Prema Hrvatskoj enciklopediji (2024) obiteljskopравни institut posvojenja pravnim putem uspostavlja roditeljski odnos između tuđeg djeteta (posvojenika) i punoljetne osobe (posvojitelja), čime raniji nazivi za posvojenje uključuju posinjenje, adopciju i usvojenje. Dok je u prošlosti osnovni cilj posvojenja bio produženje obitelji posvojitelja, u suvremenim pravnim sustavima posvojenje prvenstveno služi za obiteljskopravno zbrinjavanje i zaštitu djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi. (Hrvatska enciklopedija, 2024) Neki pravni sustavi omogućuju izbor između dvaju oblika posvojenja, koji se temelje na tome jesu li raskidivi ili neraskidivi, te se razlikuju i po učincima koje imaju. Udruga RODA piše kako je posvojenje postupak kojim se djeci, čiji biološki roditelji ne mogu brinuti o njima, osigurava nova obitelj, a ovaj proces omogućava djetetu odrastanje i odgoj u sigurnom obiteljskom okruženju, dok posvojiteljima pruža priliku za roditeljstvo i stvaranje obitelji. Prema Hrvatskom zavodu za socijalni rad (2024) posvojenjem se uspostavlja neraskidiv odnos srodstva između posvojitelja i njegovih srodnika s jedne strane, te posvojenika i njegovih potomaka s druge strane, sa svim pripadajućim pravima i obavezama. Prema Hrvatskom zavodu za socijalni rad (2024) postoji pet ključnih koraka, odnosno procesa prilikom posvojenja, a ona su sljedeća:

- pretpostavke na strani posvojitelja,

- pokretanje postupka,
- procjena podobnosti i prikladnosti za posvojenje,
- pomoć i potpora nakon zasnivanja posvojenja i
- pravo uvida u podatke posvojenja.

Posvojenje je, načelno, jednostavan pravni institut, ali s dalekosežnim posljedicama, jer značajno mijenja živote i posvojitelja i posvojenog djeteta navodi Hrabar (2008), koja nadodaje kako, ipak, bog svoje dinamične prirode, posvojenje uvijek otvara nova pitanja i dvojbe, posebno u vezi s time kome zapravo posvojenje više koristi - posvojiteljima ili posvojeniku. Osobe zainteresirane za posvojenje moraju podnijeti zahtjev centru za socijalnu skrb nadležnom za njihovo prebivalište, s izjavom o namjeri posvojenja, a nakon toga, potencijalni posvojitelji bivaju pozvani u centar, gdje se provodi stručna procjena njihove pravne podobnosti i prikladnosti, koja uključuje ocjenu fizičkih, psihičkih i socijalnih uvjeta za odgovarajuću brigu o djetetu. (Centar za pružanje usluga u zajednici Klasje Osijek, 2024) Nakon dovršene procjene, potencijalni posvojitelji sudjeluju u programu stručne pripreme za posvojenje. Centar, tada izdaje stručno mišljenje o njihovoj podobnosti i prikladnosti. Potencijalni posvojitelji se potom upisuju u registar, iz kojeg nadležni centar odabire najprikladnijeg posvojitelja za određeno dijete, uzimajući u obzir djetetove karakteristike i potrebe, a posvojenje se službeno potvrđuje donošenjem Rješenja o posvojenju. (Centar za pružanje usluga u zajednici Klasje Osijek, 2024). Posvojenje predstavlja alternativan, ali podjednako vrijedan način stvaranja obitelji, omogućujući djetetu odrastanje i odgoj u sigurnom obiteljskom okruženju, što uključuje sigurnost, ljubav i prihvaćenost, dok posvojiteljima pruža priliku za roditeljstvo. Ovo okruženje jasno pokazuje i dokazuje da posvojenje ima pozitivan učinak na dijete jer mu nudi mogućnost života u udomiteljskoj obitelji koja mu može pružiti ono što mu biološki roditelji iz raznih razloga ne mogu ili ne žele. Dakle, posvojenje osigurava djetetu kvalitetno okruženje za normalan fizički i mentalni razvoj te omogućava dublju emocionalnu povezanost s obitelji u odnosu na institucionalni smještaj navodi Maleš (2015). Posvojenje, kao društveni i pravni populacijskim faktorima u društvu, promjenama svjetonazora te utjecaju različitih interesnih skupina. Nastavak rada donosi kratki prikaz povijesnog razvoja posvojenja.

3. ZAKONSKA REGULATIVA POSVOJENJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Postupak posvojenja u Republici Hrvatskoj reguliran je prvenstveno Obiteljskim zakonom (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23). „Ovim se Zakonom uređuju brak, izvanbračna zajednica žene i muškarca, odnosi roditelja i djece, mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, posvojenje, skrbništvo, uzdržavanje, obvezno savjetovanje i obiteljska medijacija te postupci u vezi s obiteljskim odnosima i skrbništvom.“ (Obiteljski zakon NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, članak 1.)

Temeljna načela prema članku 233. Obiteljskog zakona su sljedeća:

- načelo ravnopravnosti žene i muškaraca,
- načelo solidarnosti, uzajamnog poštovanja i pomaganja svih članova obitelji,
- načelo prvenstvene zaštite dobrobiti i prava djeteta,
- načelo prvenstvenoga prava roditelja da skrbe o djetetu te dužnosti tijela da im pruža pomoć,
- načelo razmjerne i najblaže intervencije u obiteljski život,
- načelo skrbničke zaštite,
- načelo sporazumnog rješavanja obiteljskih odnosa,
- načelo žurnosti u rješavanju obiteljsko-pravnih stvari u vezi s djetetom i
- izvanbračna zajednica.

3.1. Sadržaj i svrha posvojenja

„Posvojenje je poseban oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja i zaštite djeteta bez odgovarajuće roditeljske skrbi kojim se stvara trajni odnos roditelja i djeteta. Posvojitelji posvojenjem stječu pravo na roditeljsku skrb. Posvojenje se može zasnovati samo ako je u skladu s dobrobiti djeteta.“ (Obiteljski zakon, članak 180.)

U skladu s Obiteljskim zakonom, prilikom zasnivanja posvojenja procjenjuju se karakteristike posvojitelja kako bi se osigurala dobrobit djeteta. Također, Obiteljski zakon propisuje da se prilikom posvojenja braće i sestara nastoji da ih posvoji isti posvojitelj, ako je to moguće i u najboljem interesu djece.

Prilikom posvojenja važno je voditi se pretpostavkama za zasnivanje posvojenja koje se prema Obiteljskom zakonu dijele na dvije vrste:

- pretpostavke za posvojenje na strani djeteta i
- pretpostavke za posvojenje na strani posvojitelja.

Prvo će biti pojašnjene pretpostavke za posvojenje na strani djeteta.

Prema članku 181. Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23), posvojenje je moguće do djetetove osamnaeste godine, dok dijete nepoznatog podrijetla može biti posvojeno tri mjeseca nakon rođenja ili napuštanja.

Članak 182. Obiteljskog zakona ističe kako se ne može posvojiti srodnik u ravnoj lozi, brat odnosno sestra i kako skrbnik ne može posvojiti svojega štićenika dok god ga dužnosti ne razrješi Hrvatski zavod za socijalni rad. Također, člankom 183. regulirani su i oblici zabrana posvojenja djeteta maloljetnog roditelja, a u istima je propisano kako se ne može posvojiti dijete maloljetnih roditelja, osim nakon što je prošla godina dana od rođenja djeteta, a i dalje nema izgleda kako će se dijete odgajati i podizati u obitelji roditelja, kod bake ili djeda ili kod drugog bližnjeg srodnika, a za što je prethodno potrebno odobrenje maloljetnih roditelja.

Kada se raspravlja o pretpostavkama za posvojenje na strani posvojitelja, onda „posvojitelj može biti osoba u dobi od najmanje dvadeset i jedne godine, koja je od posvojenika starija najmanje osamnaest godina. Ako postoje osobito opravdani razlozi, posvojitelj može biti i osoba mlađa od dvadeset i jedne godine, koja je od posvojenika starija najmanje osamnaest godina.“ (Obiteljski zakon, članak 184.).

Prema članku 185. Obiteljskog zakona koji određuje status posvojitelja, dijete mogu posvojiti supružnici ili izvanbračni partneri zajednički, jedan supružnik ili izvanbračni partner ako je drugi supružnik ili izvanbračni partner roditelj ili posvojitelj djeteta, jedan supružnik ili izvanbračni partner uz pristanak drugog supružnika ili izvanbračnog partnera, kao i osoba koja nije u braku ili izvanbračnoj zajednici. Također, u članku 186. Obiteljskog zakona navedeno je kako dijete može posvojiti hrvatski državljanin, a u iznimnim slučajevima posvojitelj može biti i strani državljanin, ako to predstavlja najbolji interes za dijete. U slučaju da je posvojitelj ili dijete strani državljanin, posvojenje je moguće samo uz odobrenje ministarstva koje je nadležno za poslove socijalne skrbi.

Također postoje, i određene zabrane za posvojenje na strani posvojitelja, a prema kojima posvojitelj ne može biti osoba:

- „koja je lišena prava na roditeljsku skrb,
- koja je lišena poslovne sposobnosti ili
- čije dosadašnje ponašanje i osobine upućuju na to da nije poželjno povjeriti joj roditeljsku skrb o djetetu.“ (Obiteljski zakon, članak 187.).

Člankom 188. reguliran pristanak roditelja na posvojenje djeteta. Za posvojenje je potreban pristanak roditelja, osim ako zakon ne propisuje drukčije. Ako pristanak daju maloljetni roditelji ili roditelji lišeni poslovne sposobnosti, moraju razumjeti značenje pristanka, a Hrvatski zavod za socijalni rad mora ih informirati o posljedicama. Ako roditelj ne može razumjeti, sud može nadomjestiti pristanak. Pristanak nije potreban ako je roditelj umro, nestao ili lišen prava na roditeljsku skrb ističe se, a roditelj može opozvati pristanak u roku od 30 dana od potpisivanja zapisnika.

Hrvatski zavod za socijalni rad dužan je obavijestiti roditelje koji odbijaju dati pristanak na posvojenje, u skladu s člankom 189. Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23), da sud može zamijeniti njihov pristanak sudskom odlukom nakon proteka tri mjeseca. U tom razdoblju roditelji će, također, biti obaviješteni o mogućim mjerama intenzivne stručne pomoći i nadzora osim ako je dijete odlukom suda već smješteno izvan obitelji. Ovo upozorenje nije obavezno ako je adresa roditelja nepoznata. Rok od tri mjeseca počinje teći od prve radnje utvrđivanja adrese roditelja ili od dana upozorenja i ne može završiti prije navršenih pet mjeseci života djeteta.

Također, moguć je i ishod u obliku odluke suda koja nadomješta pristanak roditelja, odnosno sud može u izvanparničnom postupku i na prijedlog spomenutog Hrvatskog zavoda za socijalni rad donijeti ovakvo rješenje.

Ono je moguće u slučaju:

- „ ako roditelj dulje vrijeme zloroptrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnosti i prava, a posvojenje bi bilo za dobrobit djeteta,
- ako roditelj zloroptrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnosti prava u kraćem razdoblju u tolikoj mjeri da postoji vjerojatnost da mu se više neće moći trajno povjeriti skrb o djetetu i
- ako je roditelj nesposoban u tolikoj mjeri da nije trajno u stanju ostvarivati niti jedan sadržaj roditeljske skrbi i nema izgleda da će se dijete podizati u obitelji bližih srodnika, a posvojenje bi bilo za dobrobit djeteta.“ (Obiteljski zakon, članak 190.).

Sud će odbaciti prijedlog za donošenje rješenja koje nadomješta pristanak roditelja za posvojenje ako roditelj nije prethodno upozoren od strane Hrvatskog zavoda za socijalni rad o mogućnosti izricanja mjera intenzivne stručne pomoći prema članku 189. Obiteljskog zakona ili ako od upozorenja ili prve radnje utvrđivanja adrese roditelja nisu prošla tri mjeseca, posebno u slučaju nepoznate adrese stanovanja roditelja. Cijeli proces mora se odvijati isključivo uz pristanak djeteta, djetetova skrbnika ili pristanak bračnog, odnosno izvanbračnog druga.

Članak 191. Obiteljskog zakona regulira pristanak djeteta za posvojenje. Djeca starija od dvanaest godina moraju dati pristanak za posvojenje koji mogu povući do pravomoćnosti rješenja. Djeca mlađa od dvanaest godina imaju pravo izraziti mišljenje o posvojenju, a njihovo se mišljenje uzima u obzir prema dobi i zrelosti. Pristanak ili mišljenje djeteta daje se bez prisutnosti roditelja i potencijalnih posvojitelja.

Članak 192. Obiteljskog zakona regulira pristanak skrbnika za posvojenje djeteta. Skrbnikov pristanak je potreban u određenim slučajevima, ali ako je dijete pod skrbništvom, skrbnik može izraziti svoje mišljenje, iako pristanak nije obvezan. Ako je skrbnik zaposlenik socijalnog zavoda, sud može zamijeniti njegov pristanak. Sud, također, može zamijeniti skrbnikov pristanak ako ga skrbnik neopravdano odbije dati. Skrbnik ne može opozvati pristanak za posvojenje.

U slučaju da dijete posvaja jedan bračni ili izvanbračni drug, potreban je pristanak i drugog člana braka, odnosno izvanbračnog druga, navodi članak 193. Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23).

Članak 194. Obiteljskog zakona pojašnjava sami postupak davanja pristanka kojim roditelj, bračni ili izvanbračni partner osobe koja namjerava posvojiti dijete daje pristanak za posvojenje pred Hrvatskim zavodom za socijalni rad. Pristanak se daje osobno i potvrđuje se zapisnikom. Hrvatski zavod mora obavijestiti nadležni ured socijalnog rada o pristanku. Roditelj može dati pristanak šest tjedana nakon rođenja djeteta. Prije davanja pristanka, roditelji se moraju savjetovati o pravnim i psihosocijalnim posljedicama.

Članak 195. propisuje pravne posljedice pristanka roditelja za posvojenje gdje roditelj, nakon što da pristanak za posvojenje, gubi pravo na ostvarivanje roditeljske skrbi. Hrvatski zavod za socijalni rad imenuje skrbnika za dijete, osim ako dijete već ima skrbnika.

Iako je dobrobit djeteta temeljno načelo koje vodi proces posvojenja, ovaj proces ponekad može dovesti do složenih etičkih dilema. Na primjer, pitanje prava djeteta da zna svoje biološke roditelje može biti u suprotnosti s potrebom za stabilnošću i sigurnošću koju pruža nova obitelj. Također, proces odabira posvojitelja može izazvati rasprave o pravednosti i jednakosti, osobito u slučajevima kada se prednost daje određenim posvojiteljima na temelju njihovog društvenog statusa, bračnog stanja ili drugih faktora.

3.2. Pravni učinci posvojenja

Pravni učinci posvojenja vezani su uz zabranu osporavanja podrijetla djeteta, srodstvo, osobno ime i nacionalnost posvojenika, pravo nasljeđivanja. Pravni učinci posvojenja obuhvaćaju zabranu osporavanja podrijetla djeteta, uspostavljanje pravnog srodstva između posvojitelja i posvojenika, kao i promjenu osobnog imena i nacionalnosti posvojenika. Također, posvojenje stvara pravo posvojenika na nasljeđivanje, pri čemu on stječe ista nasljedna prava kao i biološka djeca posvojitelja. Time se osigurava da posvojenik bude zakonski tretiran kao član obitelji posvojitelja u svim pravnim aspektima, uključujući nasljedno pravo. Članak 196. Obiteljskog zakona propisuje da nakon zasnivanja posvojenja nije dopušteno osporavanje ni utvrđivanje majčinstva ili očinstva djeteta. Time se štiti pravna sigurnost djeteta i posvojitelja.

Članak 197. regulira odnose nastale posvojenjem. Posvojenjem se stvara neraskidiv odnos srodstva između posvojitelja i njegovih srodnika te posvojenika i njegovih potomaka. Također, prestaju prava i dužnosti posvojenika prema njegovim krvnim srođnicima. Izuzetak je ako dijete posvoji bračni ili izvanbračni partner roditelja gdje prava i dužnosti između posvojenika i tog roditelja te njegovih krvnih srodnika ostaju.

Članak 198. Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) regulira ime i nacionalnost posvojenika. Posvojitelji određuju osobno ime djeteta, a dijete dobiva zajedničko prezime posvojitelja ili posebno određeno prezime ako nemaju zajedničko. Posvojenik može zadržati svoje prethodno ime i prezime ili dodati prezime posvojitelja, ako je to u interesu djeteta. Posvojitelji mogu odrediti nacionalnost djeteta. Ako je dijete starije od dvanaest godina, njegov pristanak je potreban za promjenu imena i nacionalnosti. Ova promjena može imati dalekosežne posljedice na identitet djeteta, posebno u kontekstu prilagodbe u novoj obitelji i društvenoj sredini. Prilikom odlučivanja o promjeni imena ili prezimena, važno je uzeti u obzir želje i osjećaje djeteta, osobito ako je dijete starije od dvanaest godina, kada je potrebna njegova suglasnost za takve promjene. Nacionalnost djeteta, također, može biti promijenjena, što može dodatno utjecati na njegov identitet i osjećaj pripadnosti.

Članak 199. regulira prava nasljeđivanja koja nastaju posvojenjem. Posvojenik i njegovi potomci stječu pravo nasljeđivanja posvojitelja i njihovih srodnika. Isto tako, posvojitelj i njegovi srođnici stječu pravo nasljeđivanja posvojenika i njegovih potomaka. Posvojenjem prestaje pravo nasljeđivanja između posvojenika i njegovih bioloških roditelja te drugih krvnih srodnika, osim u slučaju kada je roditelj u braku ili izvanbračnoj zajednici s posvojiteljem, gdje prava i dužnosti ostaju.

3.3. Procjena podobnosti i prikladnosti za posvojenje i postupak zasnivanja posvojenja

Prije nego li se objasne ovi postupci, potrebno je naglasiti kako je Hrvatski zavod za socijalni rad nadležan za navedeno. Procjena podobnosti i prikladnosti za posvojenje započinje pokretanjem postupka. Postupak za zasnivanje posvojenja započinje pisanom prijavom namjere posvojenja i zahtjevom za izdavanje mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, koju bračni ili izvanbračni drugovi ili pojedinac podnose Hrvatskom zavodu za socijalni rad nadležnom prema svom prebivalištu ili boravištu (Obiteljski zakon, čl. 203. NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23).

Potom, Hrvatski zavod za socijalni rad na temelju prijave utvrđuje ispunjavaju li podnositelji zakonske pretpostavke za posvojenje. Ako ispunjavaju, upućuju se na obvezno sudjelovanje u programu stručne pripreme za posvojenje. Nakon stručne pripreme, Hrvatski zavod za socijalni rad daje mišljenje o podobnosti i prikladnosti u roku od šest mjeseci od zaprimanja prijave. Ministar nadležan za socijalnu skrb pravilnikom propisuje elemente procjene, sadržaj stručnog mišljenja i metode utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, navedeno u članku 204. Obiteljskog zakona.

Također, člankom 205. osobe koje ispunjavaju zakonske pretpostavke obavezuju se sudjelovati u programu stručne pripreme za posvojenje. Ovu pripremu obavljaju stručni radnici Hrvatskog zavoda za socijalni rad ili druge ovlaštene ustanove.

Nakon završene stručne pripreme i procjene, Hrvatski zavod za socijalni rad izdaje mišljenje o podobnosti i prikladnosti za posvojenje. Ovo mišljenje sadrži ocjenu sposobnosti podnositelja zahtjeva da odgovori na potrebe djeteta i osiguraju mu stabilno i poticajno okruženje. Mišljenje o podobnosti i prikladnosti za posvojenje vrijedi dvije godine sukladno članku 206. Obiteljskog zakona. Nakon isteka tog razdoblja, podnositelji zahtjeva moraju ponovno proći procjenu kako bi obnovili svoje mišljenje. Tako se regulira postupak procjene i pripreme potencijalnih posvojitelja kako bi se osiguralo da su sposobni pružiti odgovarajuću skrb i stabilnost djetetu koje posvajaju.

Prema članku 209. Obiteljskog zakona, moguće prisutne stranke u postupku zasnivanja posvojenja su:

- dijete i najprikladniji potencijalni posvojitelji - glavne stranke u postupku,
- roditelj koji je pristao da dijete posvoji nepoznati posvojitelj - ova stranka nije uključena u postupak nakon isteka roka od trideset dana od dana potpisivanja zapisnika o pristanku,

- bračni ili izvanbračni drug roditelja djeteta - ako dijete posvaja bračni ili izvanbračni drug roditelja, taj drug je stranka u postupku, dok drugi roditelj nije stranka nakon isteka roka od trideset dana od dana potpisivanja zapisnika o pristanku,
- roditelj čiji je pristanak za posvojenje nadomješten sudskim rješenjem - ova stranka nije uključena u postupak i
- roditelj čiji pristanak za posvojenje nije potreban - ova stranka, također, nije uključena u postupak.

Svaka od ovih stranki ima specifičnu ulogu i uvjete pod kojima sudjeluju ili ne sudjeluju u postupku zasnivanja posvojenja. Prilikom ovog procesa važno je pridržavati se prava na izražavanje mišljenja srodnika, odnosno roditelja djeteta. Članak 210. Obiteljskog zakona regulira pravo izražavanja mišljenja srodnika i roditelja djeteta u postupku posvojenja. Hrvatski zavod za socijalni rad, prema potrebi, saslušava bliske djetetove srodnike o okolnostima važnim za posvojenje. Također, roditeljima koji su lišeni roditeljske skrbi omogućuje se da izraze mišljenje o posvojenju djeteta. Iako njihovo mišljenje nije obvezujuće, stručnjaci Hrvatskog zavoda za socijalni rad će ga uzeti u obzir pri procjeni je li posvojenje najbolji oblik trajnog zbrinjavanja djeteta. Zavod je posebno obavezan voditi računa o tajnosti postupka posvojenja. Nakon toga slijedi izbor najprikladnijeg posvojitelja prilikom čega Hrvatski zavod za socijalni rad nadležan prema prebivalištu, odnosno boravištu djeteta, uzima u obzir sljedeće:

- „osobine i potrebe djeteta opisane u izvješću o djetetu i
- stručno mišljenje Hrvatskog zavoda za socijalni rad o podobnosti i prikladnosti potencijalnih posvojitelja.“ (Obiteljski zakon, članak 211.).

Ako je od izrade mišljenja o podobnosti i prikladnosti potencijalnih posvojitelja prošlo više od godinu dana do trenutka pokretanja postupka, Hrvatski zavod za socijalni rad prema mjestu prebivališta ili boravišta potencijalnih posvojitelja odmah će preispitati jesu li se okolnosti promijenile. Nakon odabira najidealnijeg posvojitelja, slijedi možda i najvažniji korak ovog procesa, a to je priprema djeteta. Hrvatski zavod za socijalni rad, u suradnji s udomiteljem, ustanovom socijalne skrbi ili drugom osobom koja brine o djetetu, priprema dijete za posvojenje. Također, omogućuje najprikladnijem potencijalnom posvojitelju da uspostavi osobni odnos s djetetom kako bi procijenio je li posvojenje u najboljem interesu djeteta. Osobni odnosi s djetetom mogu se omogućiti samo najprikladnijem potencijalnom posvojitelju, i to tek nakon što roditelji ili skrbnik daju pristanak za posvojenje. Hrvatski zavod za socijalni rad može omogućiti osobne odnose djeteta s najprikladnijim potencijalnim posvojiteljem i bez pristanka roditelja ili skrbnika ako je pokrenut sudski postupak za zamjenu njihovog pristanka prema članku 190. Zakona. Za ostvarivanje osobnih odnosa između djeteta i potencijalnog posvojitelja

potrebna je suglasnost Hrvatskog zavoda za socijalni rad. „Za vrijeme trajanja ostvarivanja osobnih odnosa Hrvatski zavod za socijalni rad će osigurati obitelji posvojitelja stručnu pomoć i potporu te će procjenjivati budući odnos djeteta i posvojitelja. Najprikladniji potencijalni posvojitelj kod kojeg dijete boravi radi ostvarivanja osobnih odnosa prije zasnivanja posvojenja ima pravo, dužnost i odgovornost svakodnevno se skrbiti o djetetu.“ (Obiteljski zakon, članak 212.).

Na kraju se donosi rješenje, odnosno izreka rješenja Hrvatskog zavoda za socijalni rad o posvojenju, čiji sadržaj uključuje sljedeće:

- za posvojenika: osobno ime i prezime, spol, dan, mjesec, godinu i sat rođenja, mjesto rođenja, nacionalnost i državljanstvo, godinu i redni broj upisa u matici rođenih
- za roditelje: osobni identifikacijski broj, osobno ime (i rođeno prezime), datum i mjesto rođenja, nacionalnost, državljanstvo, zanimanje te prebivalište i adresu stanovanja roditelja
- za posvojitelje: osobni identifikacijski broj, osobno ime (i rođeno prezime), datum i mjesto rođenja, nacionalnost, državljanstvo, zanimanje, prebivalište i adresu stanovanja
- određene da se posvojitelji upisuju, odnosno ne upisuju kao roditelji i
- određene da se djetetu ima odrediti novi osobni identifikacijski broj koji će se upisati u maticu rođenih i evidenciju o državljanstvu, ako je to potrebno radi zaštite prava i interesa djeteta. (Obiteljski zakon, članak 213.)

Prema članku 214. Obiteljskog zakona, stranka može podnijeti žalbu na rješenje o zasnivanju posvojenja nadležnom ministarstvu za poslove socijalne skrbi. Posvojenje postaje pravomoćno kada rješenje o posvojenju postane pravomoćno. Hrvatski zavod za socijalni rad je dužan odmah dostaviti pravomoćno rješenje nadležnom matičaru za upis u matične knjige rođenih i evidenciju o državljanstvu djeteta, kao i zavodu prema prebivalištu ili boravištu posvojitelja. Članak 215. propisuje da se posvojitelji upisuju kao roditelji u maticu rođenih i evidenciju o državljanstvu ako je tako određeno rješenjem. U maticu rođenih i evidenciju djeteta matičar upisuje bilješku o izvršenom posvojenju, uz napomenu da se na temelju toga više ne izdaju isprave. Nakon toga, matičar će izvršiti novi upis temeljen na podacima iz rješenja o posvojenju. Matičar, također upisuje novi osobni identifikacijski broj djetetu ako je to određeno rješenjem. Hrvatski zavod za socijalni rad dužan je sukladno članku 2016. Obiteljskog zakona osigurati savjetodavnu pomoć i potporu djetetu i posvojitelju nakon zasnivanja posvojenja. Zavod nadležan prema prebivalištu ili boravištu posvojitelja na zahtjev zavoda koji je donio rješenje o posvojenju prati prilagodbu djeteta u posvojiteljskoj obitelji šest mjeseci nakon posvojenja i sastavlja izvješće. Ovo izvješće dostavlja se zavodu koji je donio rješenje o

posvojenju. Hrvatski zavod za socijalni rad sukladno člankom 2017. Obiteljskog zakona vodi spise i evidencije o posvojenju, a podaci o posvojenju su službena tajna. Punoljetni posvojenici, posvojitelji i roditelji mogu dobiti uvid u spise predmeta o posvojenju uz odobrenje zavoda. Maloljetni posvojenici imaju pravo na uvid uz odobrenje matičara ili zavoda ako je to u njihovom interesu. Bliski srodnici punoljetnog posvojenika, također, mogu dobiti uvid uz odobrenje zavoda. Ministar nadležan za socijalnu skrb propisuje način vođenja evidencija i spisa vezanih uz posvojenje. Osim pravnih procedura, ključno je prepoznati važnost socijalne podrške koja se pruža posvojiteljima nakon zasnivanja posvojenja. Hrvatski zavod za socijalni rad igra ključnu ulogu u ovom procesu, pružajući kontinuiranu podršku i savjetovanje kako bi se posvojiteljima pomoglo u prilagodbi na novu obiteljsku dinamiku. Ovaj proces uključuje redovite posjete socijalnih radnika, dostupnost stručnog savjetovanja te organiziranje grupa podrške za posvojitelje. Cilj ovih mjera je osigurati stabilno i poticajno okruženje za dijete te smanjiti rizik od potencijalnih problema koji se mogu javiti nakon posvojenja.

4. INSTITUT POSVOJENJA U MEĐUNARODNOM PRAVU

4.1. Izvori posvojenja s međunarodnim obilježjem u Republici Hrvatskoj

Međunarodno posvojenje regulirano je nizom izvora koji sežu od međunarodnih ugovora do nacionalnih zakona i prakse sudova. Ovaj poglavlje analizira ključne izvore koji oblikuju pravni okvir za međunarodno posvojenje (Hoško, 2019: 318; Smith, Gibbons, 2012).

U svrhu dosljedne primjene najvažnijeg načela u postupcima posvojenja, a to je zaštita najboljeg interesa djeteta, razvijeni su razni pravni okviri na međunarodnoj i nacionalnoj razini. Međunarodni izvori, poput Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta iz 1989. godine, naglašavaju ovu važnost. Konkretno, Konvencija ističe potrebu da se u postupcima posvojenja posebna pažnja posveti najboljem interesu djeteta. Osim toga, jasno određuje da se u postupcima međunarodnog posvojenja djetetu mora pružiti ista razina zaštite kao i u domaćim postupcima posvojenja (Konvencija o pravima djeteta, čl.21.).

Osim Konvencije o pravima djeteta, važan međunarodni dokument je Deklaracija o socijalnim i pravnim načelima koja se odnosi na zaštitu i dobrobit djece iz 1986. godine. Iako je riječ o neobvezujućem pravnom aktu, isti ima značajnu ulogu u oblikovanju osnovnih načela posvojenja, uključujući zaštitu najboljeg interesa djeteta, prevenciju zloupotreba i potrebu za međunarodnim posvojenjem samo kada je to u najboljem interesu djeteta.

U kontekstu međunarodnih izvora, posebnu pozornost privlači Haška konvencija o zaštiti djece i suradnji u postupcima međunarodnog posvojenja iz 1993. godine (Haška konvencija o posvojenju iz 1993.; u daljnjem tekstu: Konvencija). Ova Konvencija je jedinstvena po tome što globalno regulira pitanja posvojenja s međunarodnim obilježjem i u tom kontekstu je jedini međunarodni ugovor na globalnoj razini koja se bavi pitanjem posvojenja s međunarodnim obilježjem. Detaljno uređuje postupke međunarodnog posvojenja između država potpisnica i osigurava priznavanje posvojenja koja su provedena u skladu s njenim odredbama. Više o navedenoj Konvenciji bit će kasnije u radu.

Također, Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1950. godine igra važnu ulogu u kontekstu prava na obiteljski život. Iako se ne bavi izričito posvojenjem, njezine odredbe pružaju osnovnu zaštitu ovom pravu i imaju relevanciju u kontekstu međunarodnog posvojenja.

Potrebno je spomenuti i to da se na postupak posvojenja, pa i posvojenja s međunarodnim obilježjem, primjenjuje se i Konvencija Vijeća Europe o ostvarivanju dječjih prava iz 1996. godine (Narodne novine, Međunarodni ugovori, broj 1/2010, 3/2010) koja se

odnosi na pitanja sudjelovanja djeteta u postupku, u prvom redu izražavanja mišljenja, ulogu nadležnih tijela te zastupnika djeteta (Hoško, 2019: 318).

Osim međunarodnih izvora, praksa Europskog suda za ljudska prava ima izuzetno važnu ulogu u oblikovanju sadržaja javnog poretka i priznavanju stranih sudskih odluka, posebice u pogledu prava na obiteljski život.

Ovaj pregled relevantnih izvora pruža temelj za razumijevanje pravnog okvira međunarodnog posvojenja.

4.2. Pojam i vrste posvojenja s međunarodnim obilježjem

Posvojenje s međunarodnim obilježjem predstavlja koncept obiteljskog međunarodnog privatnog prava kroz koji posvojitelji dobivaju pravno priznanje kao roditelji djeteta koje nije njihovo biološko potomstvo. Bitna karakteristika ovog koncepta je prisutnost međunarodnih elemenata. Ti elementi mogu biti vidljivi kroz pravne veze između posvojitelja ili posvojenika i stranog pravnog sustava. Na primjer, takve veze mogu uključivati državljanstvo, prebivalište ili uobičajeno boravište osoba uključenih u posvojenje. Na primjer, kada strani državljani ili osobe s prebivalištem u inozemstvu posvoje dijete koje ima hrvatsko državljanstvo i uobičajeno boravi u inozemstvu (Hoško, 2019: 319).

Osim veza između subjekata posvojenja i stranih pravnih sustava, veza se, također, može utvrditi kroz činjenicu da je odluka o posvojenju donesena u nekoj stranoj državi. U takvim situacijama, postavlja se pitanje kako ta strana odluka može dobiti pravno priznanje i učinke u Republici Hrvatskoj. Za rješavanje ovog pitanja primjenjuju se pravila o priznavanju stranih odluka o posvojenju (Hoško, 2019: 319).

Iz svega navedenog proizlazi zaključak kako je posvojenje s međunarodnim obilježjem specifičan koncept unutar obiteljskog međunarodnog privatnog prava. Kroz taj koncept posvojitelji stječu pravno priznanje kao roditelji djeteta koje nije njihovo biološko dijete. Ključni elementi koji ga određuju su prisutnost stranih elemenata, poput državljanstva, prebivališta ili uobičajenog boravišta osoba uključenih u posvojenje te mogućnost donošenja odluke o posvojenju u inozemstvu. Posvojenje s međunarodnim obilježjem može se podijeliti na one postupke koji se provode u RH i one u kojima se postupak izvodi u inozemstvu, pri čemu Republika Hrvatska služi kao država priznanja strane sudske odluke o posvojenju (Hoško, 2019: 319).

Podjela posvojenja s međunarodnim aspektom proizlazi iz dvije glavne determinante. Prva determinanta odnosi se na različite scenarije posvojenja s međunarodnim obilježjem koji se rješavaju u domaćem okruženju. Na temelju ovog kriterija, posvojenje je moguće klasificirati

kao međudržavno i međunarodno posvojenje. Druga determinanta koja utječe na podjelu posvojenja s međunarodnim obilježjem proizlazi iz različitih pravnih okvira za posvojenje u nacionalnim sustavima. S obzirom na ovu raznolikost, posvojenje je moguće kategorizirati prema različitim kriterijima kao potpuno i nepotpuno, trajno i privremeno, javno i tajno te posvojenje koje se temelji na odluci nadležnog tijela i ono koje je rezultat ugovora (Hoško, 2019: 319).

4.2.1. Međudržavno i međunarodno posvojenje

Međudržavno ili prekogranično posvojenje odnosi se na situacije u kojima posvojitelj i posvojenik dolaze iz različitih država, te se postupak posvojenja izvodi između država. Praksa međudržavnog posvojenja zaživjela je tek nakon Drugog svjetskog rata kada se pojavila humanitarna potreba za spašavanjem djece koja su ostala bez svojih roditelja, navodi Misca (2014: 62).

S druge strane, međunarodno posvojenje šire se odnosi na sve oblike posvojenja koji uključuju elemente međunarodnog prava, bez obzira na državljanstvo ili prebivalište uključenih strana, navode Kolarević i Kokorić (2019: 100).

Dakle, kod međudržavnog posvojenja dolazi do preseljenja posvojenika iz jedne države u drugu (posvojenik se seli radi zasnivanja posvojenja iz države u kojoj ima uobičajeno boravište u državu u kojoj posvojitelj ima uobičajeno boravište). Ako ne dolazi do preseljenja, tada se govori o međunarodnom obliku posvojenja koje se očituje u tome jesu li posvojitelj(i) ili posvojenik stranog državljanstva (Jakovac-Lozić, 2006: 10).

Interes za međudržavnim, odnosno međunarodnim oblikom posvojenja kod nekih potencijalnih posvojitelja potiče iz unutarnjih motivacija, kao što je želja da pomognu djeci koja su pretrpjela teške životne okolnosti, kao što su prirodne katastrofe, gladi, ratovi i slično. Također, postoji sve veća otvorenost prema posvojenju djece iz drugih kultura ili rasa, što proizlazi iz šireg prihvaćanja multikulturalnosti u društvu. Ovaj trend, također se potiče putem medija, umrežavanja i dijeljenja iskustava potencijalnih posvojitelja kao primjera uspješnih međudržavnih i međunarodnih posvojenja (Kolarević, Kokorić, 2019: 100).

Pri razmatranju različitih motivacija i trendova u području domaćeg i međudržavnog posvojenja, ključno je uvijek imati na umu da svako posvojenje, bez obzira na njegov oblik, mora se temeljiti isključivo na najboljem interesu djeteta, a ne na potrebama potencijalnih posvojitelja (Alinčić, Hrabar, Jakovac-Lozić, Korać Graovac, 2007: 237).

4.2.2. Potpuno i nepotpuno posvojenje

Potpuno posvojenje predstavlja situaciju u kojoj posvojitelji preuzimaju sve pravne i moralne odgovornosti za posvojenika, uključujući nasljedno pravo i sve druge aspekte roditeljske skrbi. Nasuprot tome, nepotpuno posvojenje ograničava pravne odgovornosti posvojitelja i zadržava neka prava bioloških roditelja nad posvojenikom, navodi Hrabar (2008).

4.2.3. Neraskidivo i raskidivo posvojenje

Hrabar (2008) pojašnjava da neraskidivo posvojenje označava situaciju u kojoj se posvojenje smatra trajnim i neopozivim, što znači da se veza između posvojitelja i posvojenika ne može razdvojiti. Nasuprot tome, raskidivo posvojenje omogućava da se posvojenje poništi u određenim situacijama, poput zlostavljanja djeteta ili drugih ozbiljnih problema.

4.2.4. Otvoreno i tajno posvojenje

Otvoreno posvojenje omogućuje očuvanje neke razine kontakta između bioloških roditelja i posvojenika ili posvojitelja. Tajno posvojenje, s druge strane, podrazumijeva potpunu anonimnost između strana u postupku posvojenja, često bez mogućnosti budućeg kontakta ili saznanja o biološkim roditeljima (Blatt, <https://www.hemed.hr/Default.aspx?sid=19169>).

4.2.5. Posvojenje zasnovano aktom nadležnog tijela i ugovorno posvojenje

Posvojenje zasnovano aktom nadležnog tijela podrazumijeva da je država ili drugo pravno tijelo odgovorno za donošenje odluke o posvojenju. S druge strane, ugovorno posvojenje temelji se na privatnom sporazumu između posvojitelja i bioloških roditelja ili drugih strana. Ovakvi ugovori obično su regulirani zakonima i propisima (Smith Rotabi, Gibbons, 2012).

4.3. Mjerodavno pravo i nadležnost

Najvažniji izvor međunarodnog privatnog prava u Hrvatskoj je Zakon o međunarodnom privatnom pravu (Narodne novine br. 101/17, 67/23, čl.1.; dalje: ZMPP) koji je stupio na snagu 29. siječnja 2019. godine. ZMPP-om se uređuje:

- mjerodavno pravo za privatnopravne odnose s međunarodnim obilježjem,
- nadležnost sudova i ostalih tijela RH u pravnim stvarima čiji su predmet privatnopravni odnosi s međunarodnim obilježjem i pravila postupka,

- priznanje i ovrha stranih sudskih odluka u pravnim stvarima čiji su predmet privatnopravni odnosi s međunarodnim obilježjem (ZMPP, čl.1.).

Od tog trenutka, uobičajeno boravište postalo je ključni faktor i kriterij za utvrđivanje međunarodne nadležnosti u hrvatskom pravu. Cilj proširenja primjene uobičajenog boravišta bio je ostvarivanje načela međunarodnog privatnog prava - upućivanja na pravo koje ima najjužu vezu s određenom osobom (Hoško, 2019: 325).

Prilikom utvrđivanja uobičajenog boravišta, važno je uzeti u obzir stvarne okolnosti kako bi se odredilo središte životnih interesa te osobe. Za stjecanje uobičajenog boravišta u određenoj državi, potreban je stalni ili redoviti boravak na tom području koji traje dulje vrijeme i dovodi do integracije u društvenu okolinu. Bitan čimbenik u utvrđivanju uobičajenog boravišta je trajanje boravka i njegova redovitost dok ne postoji unaprijed određen rok za stjecanje uobičajenog boravišta, navodi Hoško (2019).

ZMPP, također, izričito propisuje da se prilikom utvrđivanja uobičajenog boravišta moraju posebno razmotriti osobne ili poslovne okolnosti koje ukazuju na trajne veze osobe s tim mjestom ili namjeru osobe da takve veze uspostavi. To uključuje faktore kao što su razlozi za boravak u toj državi, državljanstvo, školovanje, jezična kompetencija, profesionalna djelatnost, prisutnost članova obitelji, stanovanje, imovinski interesi i druge okolnosti koje svjedoče o povezanosti osobe s tom državom (ZMPP, čl.5.).

ZMPP je, definicijom i smjernicama koje pruža tijelima primjene, olakšao postupak utvrđivanja uobičajenog boravišta (Hoško, 2019: 325).

Kolizijska pravila za posvojenje s međunarodnim obilježjem propisana su člankom 43. ZMPP-a. Postoje različita kolizijska pravila za određivanje mjerodavnog prava za zasnivanje i prestanak posvojenja te za određivanje mjerodavnog prava za učinke posvojenja (potpuno ili nepotpuno).

Za pretpostavke za zasnivanje i prestanak posvojenja mjerodavno je pravo državljanstva posvojenika i posvojitelja. Ako nemaju državljanstvo iste države, primjenjuju se prava država čiji su državljani. Ovaj pristup vrijedi za pretpostavke na strani djeteta (npr. pristanak osoba koje trebaju dati odobrenje za posvojenje) i posvojitelja (npr. dob, bračni status), navodi se u čl. 43. ZMPP.

Ako posvojitelji zajedno posvajaju, mjerodavno je pravo njihova zajedničkog državljanstva. Ako nemaju zajedničko državljanstvo, primjenjuje se pravo države njihova zajedničkog uobičajenog boravišta. U slučaju da nemaju uobičajeno boravište u istoj državi, primjenjuju se prava država čiji su državljani. Ovaj sustav omogućuje priznavanje odluke o posvojenju u državama čiji su državljani posvojitelji i posvojenik (ZMPP, čl.43.).

Također, postoji posebno kolizijsko pravilo koje se primjenjuje na pitanje učinaka posvojenja. Prvo mjerodavno pravo je zajedničko državljanstvo posvojitelja i posvojenika, a ako to nije primjenjivo, koristi se pravo njihova zajedničkog uobičajenog boravišta, pa hrvatsko pravo ako je jedan od njih hrvatski državljanin. Osim toga, ZMPP omogućuje konverziju nepotpunog posvojenja u potpuno pod određenim uvjetima.

Općenito, ZMPP unosi opću klauzulu izuzeća koja dopušta da se primijeni pravo s najužom vezom u konkretnom slučaju, no ta klauzula neće se primijeniti kada je ZMPP propisao primjenu određenog prava zbog konkretnog materijalnopravnog učinka. Sve navedene odredbe promiču zaštitu najboljeg interesa posvojenika i osiguravaju pravilnu primjenu međunarodnog privatnog prava u slučajevima posvojenja (ZMPP, čl.43.).

Nadležnost suda RH se u građanskim i trgovačkim stvarima određuje primjenom Uredbe (EU) br.1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (preinačena) (SL L 351, 20.12.2012.). Nadležnost suda RH se određuje primjenom odredbi 2.i 3. poglavlja II. navedene Uredbe i kada tuženik ima, u smislu navedene Uredbe, prebivalište u državi koja nije članica EU. Stranke se mogu sporazumjeti o nadležnosti suda države koja nije članica EU osim ukoliko je za predmet spora isključivo nadležan sud RH ili neke druge države članice EU. Na takav se sporazum na odgovarajući način primjenjuju odredbe odjeljka 7. navedene Uredbe, navodi se u čl. 46. ZMPP-a.

Nadležnost centra za socijalnu skrb u postupcima međunarodnog posvojenja u Hrvatskoj ovisi o tome je li posvojenik ili posvojitelj državljanin Hrvatske ili ima uobičajeno boravište u zemlji, navodi se u čl. 52. ZMPP-a. Sudovi i tijela u Hrvatskoj imaju nadležnost za osobna stanja, uključujući i zasnivanje posvojenja, ako osoba koja je predmet tog postupka ima uobičajeno boravište u zemlji ili je hrvatski državljanin, navodi se u čl. 47. ZMPP-a.

Važno je napomenuti da je promjena kriterija nadležnosti s prebivališta na uobičajeno boravište usklađena s Haškom konvencijom o posvojenju iz 1993. godine. Ova promjena omogućava da tijela države uobičajenog boravišta posvojitelja ili djeteta odlučuju o zasnivanju posvojenja, što je logično s obzirom na teritorijalnu blizinu relevantnim činjenicama (Hoško, 2019: 329).

U slučaju zajedničkog posvojenja, dovoljno je da barem jedan od posvojitelja ima uobičajeno boravište u zemlji ili bude hrvatski državljanin kako bi se zadovoljili kriteriji nadležnosti prema ZMPP-u. Ova promjena u zakonodavstvu usklađena je s međunarodnim standardima i olakšava postupak međunarodnog posvojenja u Hrvatskoj, ističe Hoško (2019).

4.4. Priznanje stranih odluka o posvojenju

Države koje priznaju i omogućuju posvojenje trebale bi posebnu pažnju posvetiti dobrobiti djeteta te osigurati ispunjenje određenih uvjeta. Ključan je korak osiguravanje da stručna služba bude jedino tijelo odgovorno za odobravanje posvojenja. Ova služba donosi odluke o prikladnosti posvojenja na temelju relevantnih zakona, propisa i detaljno provjerenih, pouzdanih informacija. Također, dužnost službe je provjeriti okolnosti djeteta, uključujući odnose s roditeljima, rodbinom i zakonskim skrbnicima. Važno je osigurati da sve uključene strane daju pristanak na posvojenje svjesno i nakon što su, ako je potrebno, primile odgovarajuće savjetovanje (Konvencija o pravima djeteta, čl. 21.).

Kad nije moguće osigurati smještaj djeteta u obitelji udomitelja ili posvojitelja, ili kad nije dostupna prikladna skrb u njegovoj domovini, države bi trebale prihvatiti međunarodno posvojenje kao alternativu brige za dijete.

Važno je jamčiti da će dijete koje je predmet međunarodnog posvojenja uživati jednaku razinu zaštite i iste standarde kao i u slučaju domaćeg posvojenja.

Također, potrebno je poduzeti sve potrebne mjere kako bi se spriječila neprimjerena materijalna korist za sve uključene u međunarodno posvojenje (Konvencija o pravima djeteta, čl.21.).

Ako je potrebno, države bi trebale poticati ciljeve iz ovog članka putem bilateralnih ili multilateralnih sporazuma i osigurati da nadležne vlasti ili tijela vode postupak smještaja djeteta u drugu zemlju.

Sve navedene smjernice imaju za cilj osigurati da međunarodno posvojenje bude sigurno i da se provodi u najboljem interesu djeteta (Konvencija o pravima djeteta, čl.21.).

U nekim situacijama postaje neophodno priznavanje strane odluke o posvojenju. Na primjer, to se događa kod međunarodnih posvojenja koja su inicirana u zemlji podrijetla djeteta, a Hrvatska je država primateljica. Također, kada se posvojenje provodi izvan zemlje, a posvojitelji nakon toga odluče preseliti se u Hrvatsku, ponekad će morati priznati stranu odluku kako bi ostvarili sva prava koja iz nje proizlaze (Hoško, 2019: 336).

Postupak i pretpostavke priznanja strane odluke o posvojenju ovise o tome u kojoj državi i na koji način je posvojenje provedeno. Prvo, Haška konvencija o posvojenju iz 1993. nalaže automatsko priznanje posvojenja koje je provedeno u skladu s konvencijom u svim državama strankama. Također, mnogi dvostrani ugovori o pravnoj pomoći obuhvaćaju priznavanje stranih odluka pa će se na odluke iz tih država primjenjivati pravila tih ugovora. Naposljetku, ako se ni jedan od međunarodnih izvora ne primjenjuje, priznavanje će se provesti

u skladu s odredbama ZMPP-a. Važno je napomenuti da, iako Haška konvencija iz 1993. nije izričito navedena u ZMPP-u kao međunarodni ugovor s prednošću u primjeni u kontekstu priznavanja stranih odluka, njezin status u pravnoj hijerarhiji nije doveden u pitanje jer se međunarodni ugovori, prema Ustavu Republike Hrvatske i članku 2. ZMPP-a, primjenjuju ispred ZMPP-a (Hoško, 2019: 337).

Najjednostavniji postupak i minimalne pretpostavke predviđene su Haškom konvencijom o posvojenju iz 1993. Prema člancima 23. i 24. Konvencije, priznanje je automatsko, osim ako postoji očita suprotnost javnom poretku, uzimajući u obzir najbolji interes djeteta. Klauzulu javnog poretka treba tumačiti tako da obuhvaća samo temeljna načela i vrednote određenog pravnog poretka. Očuvanje ljudskih prava i temeljnih sloboda, posebno prava na obiteljski život i zabrane diskriminacije, ključno je pri razmatranju povrede javnog poretka u kontekstu posvojenja (Hoško, 2019: 337).

Prema ZMPP-u, priznaju se odluke koje se ne priznaju prema pravilima konvencije ili dvostranih ugovora. Postupak priznanja počinje podnošenjem zahtjeva za priznanje te potvrde o pravomoćnosti strane odluke nadležnom sudu u Republici Hrvatskoj. Priznanje se može odbiti ako postoji povreda prava na saslušanje stranke protiv koje se priznanje traži, ako postoji pravomoćna presuda hrvatskog suda ili odluka stranog suda koja je ranije postala pravomoćna i priznata ili podobna za priznanje u Hrvatskoj, ili ako bi priznanje bilo očito protivno javnom poretku Republike Hrvatske. Povreda isključive nadležnosti hrvatskih tijela, također, može biti razlog za odbijanje priznanja (Hoško, 2019: 338).

U svakom slučaju, priznavanje strane odluke o posvojenju u Hrvatskoj podložno je različitim pravilima ovisno o međunarodnim ugovorima i lokalnim zakonima, a uvijek uz naglasak na najbolji interes djeteta.

4.5. Postupak zasnivanja posvojenja prema Haškoj konvenciji iz 1993.

Haška konvencija iz 1993. igra iznimno važnu ulogu u međunarodnom kontekstu međudržavnog posvojenja. Ova Konvencija je razvijena pod okriljem Haške konferencije za međunarodno privatno pravo i ima gotovo stotinu država članica, među kojima se ističu značajne države koje su prihvatile ulogu primatelja djece (kao što su Sjedinjene Američke Države, Španjolska, Francuska, Italija) i države iz kojih dolaze posvojenici (kao što su Kina, Kolumbija i Filipini). U Hrvatskoj je ova Konvencija postala pravno obvezujuća od 1. travnja 2014. godine i primjenjuje se na sve zahtjeve za međunarodno posvojenje koji su podneseni

nakon tog datuma. Konvencija detaljno regulira postupak međudržavnog posvojenja između država članica (Hoško, 2019: 330).

Postupak zasnivanja međunarodnog posvojenja prema Haškoj konvenciji iz 1993. predstavlja iznimno važan pravni okvir za reguliranje međunarodnog posvojenja u cilju zaštite prava i interesa posvojenika, posvojitelja i bioloških roditelja. Države potpisnice dogovorile su se o ključnim odredbama Konvencije iz sljedećih razloga koji se navode u nastavku (Hague Conference on Private International Law, 1993):

- uvažavajući da dijete za puni i skladan razvoj svoje osobnosti treba odrastati u obiteljskom okruženju, u ozračju sreće, ljubavi i razumijevanja;
- podsjećajući da svaka država treba poduzeti, kao pitanje prioriteta, odgovarajuće mjere kako bi djetetu omogućila da ostane pod skrbi svoje biološke obitelji;
- uvažavajući da međudržavno posvojenje može ponuditi prednost stalne obitelji djetetu za koje se ne može pronaći odgovarajuća obitelj u njegovoj ili njezinoj državi podrijetla; uvjereni u nužnost poduzimanja mjera kako bi se osiguralo da se međudržavna posvojenja vrše u najboljem interesu djeteta i uz poštivanje njegovih temeljnih prava, te da se spriječi otmica, prodaja ili trgovina djecom;
- želeći uspostaviti zajedničke odredbe u tu svrhu, uzimajući u obzir načela utvrđena međunarodnim instrumentima, posebice Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima djeteta od 20. studenog 1989. i Deklaraciju Ujedinjenih naroda o društvenim i pravnim načelima koja se odnose na Zaštita i dobrobit djece, s posebnim osvrtom na udomiteljstvo i posvojenje na nacionalnoj i međunarodnoj razini (Rezolucija Opće skupštine 41/85 od 3. prosinca 1986.).

Međunarodno posvojenje prema Haškoj konvenciji iz 1993. podliježe određenim zahtjevima i uvjetima. Posvojenje se može razmatrati kada je u najboljem interesu djeteta i kada su ispunjeni pravni zahtjevi države primateljice i države podrijetla djeteta (Hague Conference on Private International Law, 1993).

Konvencija se primjenjuje „kad je dijete koje ima uobičajeno boravište u jednoj državi ugovornici (‘‘državi podrijetla’’) preseljeno, kad se preseljava ili kad će biti preseljeno u drugu državu ugovornicu (‘‘državu primateljicu’’), bilo nakon njegova ili njezina posvojenja u državi podrijetla od bračnog para ili od osobe s uobičajenim boravištem u državi primateljici, bilo za potrebe takvog posvojenja u državi primateljici ili u državi podrijetla“ (Hague Conference on Private International Law, 1993, čl.2.). Nužno je dakle da dolazi do preseljenja iz države podrijetla u državu primateljicu.

Postupak međunarodnog posvojenja obično započinje podnošenjem zahtjeva posvojitelja u državi primateljici. Postoji određena dokumentacija koja se obično zahtijeva u ovom postupku, uključujući isprave o identitetu, obiteljskoj pozadini, financijskim resursima i motivaciji za posvojenje. Sve ove informacije pomažu tijelima za posvojenje u procjeni prikladnosti posvojitelja (Smith Rotabi, Gibbons, 2012).

Tijekom postupka međunarodnog posvojenja, tijela za posvojenje u državi podrijetla djeteta odabiru dijete koje će biti posvojeno. Osim toga, traži se pristanak bioloških roditelja ili drugih zakonitih skrbnika djeteta za posvojenje. Pristanak bioloških roditelja često je ključna komponenta međunarodnog posvojenja kako bi se osiguralo da su sva prava i interesi djeteta zaštićeni, navode Smith Rotabi i Gibbons (2012).

Posvojitelji obično sudjeluju u postupku međunarodnog posvojenja, a tijela za posvojenje pružaju informacije i podršku kako bi se osigurala prikladna briga za dijete nakon posvojenja. Također se može zahtijevati sudjelovanje posvojenika, posebice ako su stariji i sposobni za izražavanje vlastitih želja i mišljenja o posvojenju (Smith Rotabi, Gibbons, 2012).

Haška konvencija iz 1993. ima za cilj ne samo olakšati međunarodno posvojenje, već i promicati suradnju između država kako bi se osiguralo dosljedno poštivanje prava i interesa djeteta tijekom cijelog postupka. Osim toga, Konvencija uvodi i koncept supervizije kako bi se kontinuirano nadgledalo stanje djeteta nakon posvojenja, s naglaskom na zaštiti prava i dobrobiti djeteta.

Supervizija se provodi kako bi se osiguralo da posvojenje ne dovodi do zloupotreba i da djetetu ostaju osigurana sva prava i potrebna podrška. To uključuje praćenje kako se odvija prilagodba djeteta u novoj obitelji te pružanje potrebnih usluga i resursa kako bi se osiguralo da se dijete pravilno integrira u svoje novo okruženje.

Osnovni cilj supervizije je zaštita djeteta, a to se postiže redovitim kontaktom s obitelji koja je izvršila posvojenje i pružateljima socijalnih usluga. Ovi kontakti omogućuju praćenje djetetovog emocionalnog i fizičkog stanja, kao i osiguranje da se njegove potrebe ispunjavaju u punom opsegu.

U slučajevima gdje se identificiraju problemi ili zabrinutosti, supervizori imaju ovlasti i resurse da mogu poduzimati odgovarajuće korake kako bi zaštitili prava djeteta. To može uključivati pružanje dodatnih usluga obitelji ili čak, u ekstremnim slučajevima, povratak djeteta u zemlju porijekla (Smith Rotabi, Gibbons, 2012).

Zaključno se može reći, dakle, da su prekogranična suradnja i supervizija ključni elementi Haške konvencije iz 1993. koji pridonose osiguravanju da međunarodno posvojenje bude postupak koji štiti najbolje interese djeteta te da se prava i dobrobit djeteta ne zanemare

nakon što se posvojenje službeno izvrši. Osim toga, promiču razmjenu informacija između država kako bi se osiguralo da se relevantni dokumenti i podaci pravilno prenose, čime se dodatno povećava transparentnost i pouzdanost cijelog postupka međunarodnog posvojenja.

Nakon što se postupak međunarodnog posvojenja uspješno dovrši u skladu s Haškom konvencijom, tijela u državi primateljici priznaju presudu ili odluku o posvojenju. Ova priznanja omogućuju pravno priznavanje posvojenja u obje države - državi primateljici i državi podrijetla djeteta, ističu Smith Rotabi i Gibbons (2012).

5. KOMPARATIVNI PRIKAZ POSVOJENJA U SJEDINJENIM AMERIČKIM DRŽAVAMA I REPUBLICI HRVATSKOJ

Posvojenje u Sjedinjenim Američkim Državama (dalje: SAD) i Republici Hrvatskoj obuhvaća niz sličnosti i razlika u zakonskoj regulativi, administrativnim postupcima i društvenom kontekstu. Ova komparativna analiza prikazat će ključne aspekte oba sustava posvojenja, uzimajući u obzir specifične zakonodavne okvire, procedure i temeljna načela koja se primjenjuju u svakoj od zemalja.

Postupak posvojenja u Sjedinjenim Američkim Državama je složen i odvija se kroz nekoliko faza koje uključuju zakonske, administrativne i socijalne aspekte. Ovaj proces je uređen federalnim zakonima, zakonima pojedinih saveznih država te, u slučajevima međudržavnog posvojenja, međunarodnim sporazumima poput Haške konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem. Razlika između posvojenja u SAD-u i u RH je u tome što je u SAD-u posvojenje regulirano na federalnoj razini, ali i na razini pojedinih saveznih država, što dovodi do varijacija u zakonima i procedurama. Posvojenje je uređeno zakonima kao što su Međudržavni zakon o posvojenju (IAA) i Haška konvencija o zaštiti djece. Načela na kojima se temelji sustav posvojenja u SAD-u uključuju zaštitu dobrobiti djeteta, prava roditelja, te osiguranje prikladnosti posvojitelja kroz rigorozan postupak kućne procjene. S druge strane, u RH je posvojenje regulirano Obiteljskim zakonom koji naglašava zaštitu dobrobiti djeteta kao osnovno načelo, ali i načela ravnopravnosti, solidarnosti te prvenstvenog prava roditelja skrbiti o djetetu. Obiteljski zakon, također, postavlja jasne smjernice za posvojenje u pogledu dobi djeteta, prava i obveza posvojitelja, te proceduru za davanje pristanka roditelja na posvojenje.

U SAD-u prvi korak u postupku posvojenja uključuje odabir vrste posvojenja, što podrazumijeva odluku između domaćeg i međunarodnog posvojenja, privatnog posvojenja ili posvojenja iz sustava udomiteljstva, te između posvojenja novorođenčadi ili starije djece. Svaka od ovih opcija nosi specifične pravne i administrativne zahtjeve koji se razlikuju od države do države, ali i od slučaja do slučaja, što znači da potencijalni posvojitelji moraju biti dobro informirani o svim aspektima posvojenja prije nego što započnu proces (Adoption Network, 2024). Sljedeća faza uključuje prikupljanje potrebnih dokumenata i prolazak kroz postupak kućne procjene (*homestudy*). Kućna procjena je temeljit proces tijekom kojeg ovlašteni socijalni radnik procjenjuje sposobnost potencijalnih posvojitelja pružiti sigurno i stabilno okruženje za dijete. Ovaj postupak obuhvaća posjete domu, intervju s obitelji, te pregled njihovih financijskih i medicinskih evidencija. Tek nakon uspješno završene kućne procjene,

potencijalni posvojitelji mogu prijeći na sljedeći korak postupka (Adoption Network, 2024; Adoption Center, 2024).

Pravni proces posvojenja u SAD-u započinje sudskim postupkom ukidanja roditeljskih prava bioloških roditelja što je preduvjet za to da dijete postane zakonski slobodno za posvojenje. Ukidanje roditeljskih prava može biti dobrovoljno, kada biološki roditelji pristaju na posvojenje, ili prisilno, kada sud odluči da su prava roditelja prekinuta zbog zanemarivanja, zlostavljanja ili nesposobnosti roditelja brinuti se o djetetu. Ovaj korak je izuzetno važan, jer tek nakon što roditeljska prava budu pravno ukinuta, dijete može biti pravno posvojeno (Adoption Center, 2024).

Čitajući o posvojenju u SAD-u, nakon ukidanja roditeljskih prava, slijedi pravno priznanje posvojenja koje se odvija na sudu. Tijekom ovog završnog ročišta, sudac pregledava sve dokumente, uključujući kućnu procjenu, te odlučuje o odobravanju posvojenja. Ako je sve u redu, sudac izdaje sudski dekret o posvojenju, čime posvojitelji postaju zakonski roditelji djeteta. U nekim slučajevima, nakon izdavanja ovog dekreta, izdaje se i izmijenjeni rodni list na kojem su posvojitelji upisani kao roditelji djeteta (Adoption Center, 2024).

Dakle, razlika između posvojenja u SAD-u i u RH je u tome što u SAD-u proces posvojenja počinje od odabira vrste posvojenja (domaće ili međunarodno, privatno ili iz sustava udomiteljstva), preko kućne procjene, do završnog sudskog postupka u kojem se posvojenje formalizira. Važan aspekt je kućna procjena, koja uključuje temeljitu provjeru posvojitelja kako bi se osigurala njihova sposobnost pružanja stabilnog i sigurnog okruženja za dijete. U Hrvatskoj, proces posvojenja, također započinje procjenom podobnosti i prikladnosti posvojitelja, što uključuje obvezno sudjelovanje u programu stručne pripreme za posvojenje. Postupak se formalizira kroz odluku Hrvatskog zavoda za socijalni rad, a završava sudskim rješenjem koje posvojenje čini pravomoćnim. Važno je napomenuti da Obiteljski zakon detaljno uređuje sve faze posvojenja, uključujući i post-posvojbeni nadzor nad prilagodbom djeteta u novoj obitelji.

Za razliku od Republike Hrvatske, gdje proces posvojenja postaje pravno konačan već nakon što sud donese odluku o posvojenju, u Sjedinjenim Američkim Državama postupak ne završava samim posvojenjem. U SAD-u, nakon što dijete dođe u dom posvojitelja, započinje tzv. *post-placement* period, koji traje između šest i osamnaest mjeseci, ovisno o zakonima pojedine savezne države. Tijekom tog razdoblja socijalni radnik redovito prati prilagodbu djeteta i posvojiteljske obitelji te podnosi izvještaje sudu. Tek nakon pozitivne evaluacije i ovog razdoblja, sud donosi odluku o konačnom usvajanju (Adoption Network, 2024).

Kada su u pitanju pravni učinci posvojenja, u Sjedinjenim Američkim Državama, pravni učinci posvojenja uključuju promjenu rodnog lista djeteta, gdje posvojitelji postaju zakonski roditelji, te dijete dobiva nova prava i obveze unutar obitelji posvojitelja. Proces je neophodan za stjecanje trajnih pravnih veza između djeteta i posvojitelja, a sudski dekret o posvojenju označava završetak procesa. U Republici Hrvatskoj, posvojenjem se stvara neraskidiv odnos srodstva između posvojitelja i djeteta, a svi pravni učinci, uključujući pravo na nasljeđivanje, regulirani su Obiteljskim zakonom (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23). Poseban naglasak stavljen je na zaštitu identiteta djeteta, gdje nakon posvojenja nije dopušteno osporavanje ni utvrđivanje roditeljstva.

Posvojenje u SAD-u je složen i višefazni proces koji zahtijeva temeljitu pripremu i razumijevanje zakonskih i administrativnih zahtjeva. Kroz cijeli proces, potencijalni posvojitelji blisko surađuju sa socijalnim radnicima, pravnim stručnjacima i sudom kako bi osigurali najbolji interes djeteta. Ovaj postupak, iako dugotrajan, omogućuje stvaranje trajnih obiteljskih veza koje su pravno i emocionalno čvrste.

Iako su oba sustava posvojenja usmjerena na zaštitu dobrobiti djeteta, postoje značajne razlike u zakonodavnim okvirima i procedurama između Sjedinjenih Američkih Država i Republike Hrvatske. Dok SAD ima raznoliku regulativu zbog federalnog sustava, Hrvatska ima centraliziran i detaljno razrađen zakonodavni okvir. Oba sustava zahtijevaju temeljitu procjenu posvojitelja i pružaju pravne mehanizme za zaštitu prava djeteta, ali s različitim naglascima i proceduralnim pristupima.

6. ZAKLJUČAK

Sva djeca imaju pravo na sretno odrastanje u obitelji koja joj pruža potporu i razumije njegove želje i potrebe, odgajajući zdrave i odgovorne osobe. Nažalost, takva situacija nije uvijek moguća zbog raznih razloga pa dolazi do situacije da dijete mora nastaviti život bez bioloških roditelja. U takvoj situaciji se, kao jedno od najboljih rješenja, javlja posvojenje. Pritom se posvojenje definira kao poseban oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja i zaštite djeteta bez odgovarajuće roditeljske skrbi kojim se stvara trajni odnos roditelja i djeteta.

Kroz prošlost su se posvojenjem postizali različiti ciljevi, kao što je primjerice produženje obitelji, osnova za stjecanje nasljednika, postizanje egzistencijalno sigurnije starosti, poboljšanje položaja izvanbračne djece, pa čak i oslobođenje od ropstva. U današnje vrijeme, uređenjem zakonskih propisa, kao najvažniji cilj posvojenja javlja se najbolji mogući interes djeteta, budući se zaključivanjem tog procesa značajno mijenja život posvojitelja i posvojenog djeteta.

Posvojenje u Hrvatskoj uređeno je Obiteljskim zakonom iz 2015. godine kojim se uređuju pretpostavke za zasnivanje posvojenja, pravni učinci posvojenja te procjena podobnosti i prikladnosti za posvojenje i postupak zasnivanja posvojenja.

Pretpostavke za zasnivanje posvojenja odnose se na opće odrednice koje moraju zadovoljiti posvojitelj i posvojeno dijete poput navršenih godina, statusa posvojitelja, državljanstva, pristanka djetetovih roditelja i sl.

Pravni učinci posvojenja govore o nastanku prava i dužnosti posvojitelja nakon zaključivanja posvojenja, kao i o prestanku međusobnih prava i dužnosti posvojenika i njegovih krvnih srodnika.

Hrvatski zavod za socijalni rad vrši procjenu u podobnosti i prikladnosti za posvojenje i postupak zasnivanja posvojenja. Temeljem prijave namjere posvojenja i zahtjeva za ocjenu podobnosti i prikladnosti za posvojenje utvrđuje ispunjavaju li bračni, odnosno izvanbračni drugovi ili osoba koja želi posvojiti zakonske pretpostavke te provodi izbor najprikladnijeg posvojitelja među potencijalnim posvojiteljima koji su upisani u registar potencijalnih posvojitelja. Također, u suradnji s udomiteljem, odnosno ustanovom socijalne skrbi u kojoj je dijete smješteno ili drugom osobom kojoj je dijete povjereno na svakodnevnu skrb, Hrvatski zavod za socijalni rad prije donošenja rješenja o zasnivanju posvojenja priprema dijete za posvojenje te omogućuje najprikladnijem potencijalnom posvojitelju ostvarivanje osobnih odnosa radi procjene hoće li zasnivanje posvojenja biti u skladu s dobrobiti djeteta.

U kontekstu teme posvojenja u ovome je radu spomenuto i ono međunarodno. Tema međunarodnog posvojenja iziskuje pažljivo razmatranje i pravilnu primjenu kako bi se osigurala dobrobit djeteta. U Republici Hrvatskoj je međunarodno posvojenje regulirano nizom izvora – međunarodni ugovori, nacionalni zakoni, prakse sudova. Postupci se, pritom, razlikuju ovisno o okolnostima. Nadležna tijela RH imaju na raspolaganju različite alate kojima mogu uspješno štiti najbolji interes djeteta u postupcima posvojenja s međunarodnim obilježjem. U većini slučajeva, nadležnost za posvojenje temelji se na dovoljnoj vezi s hrvatskim pravnim poretkom, što uključuje uobičajeno boravište u tuzemstvu ili hrvatsko državljanstvo jednog od subjekata posvojenja, u skladu s kriterijima nadležnosti. Odlučivanje o mjerodavnom pravu temelji se na načelu najuže veze, koje se primjenjuje ne samo putem kolizijskih pravila, nego i općom klauzulom izuzeća. Nadležna tijela mogu, u iznimnim slučajevima, primijeniti i hrvatsko pravo ako je to nužno za zaštitu najboljeg interesa djeteta. U postupcima međunarodnog posvojenja, koji se bitno razlikuju od postupaka domaćeg posvojenja ili drugih međunarodnih posvojenja, nadležna tijela djeluju u skladu s Haškom konvencijom o posvojenju iz 1993. godine. Ova Konvencija predstavlja važan međunarodni ugovor koji ističe zaštitu najboljeg interesa djeteta kao jedno od ključnih načela. Na tijelima primjene je odgovornost da učinkovito iskoriste sredstva koja su im na raspolaganju kako bi zaštitili najbolji interes djeteta. Zaključno se može reći kako postupci međunarodnog posvojenja zahtijevaju pažljivo uravnoteženje interesa svih strana uključenih u proces, uz neprestano naglašavanje prioriteta koji se daje dobrobiti i interesima djeteta. Pravilna primjena zakona i međunarodnih ugovora, poput Haške konvencije o posvojenju iz 1993., od suštinskog je značaja kako bi se zaštitila i prava djece u postupcima međunarodnog posvojenja. Nadležna tijela Republike Hrvatske imaju ključnu ulogu u ovom procesu i trebaju koristiti sva sredstva na raspolaganju kako bi očuvala najbolji interes djeteta u svim fazama posvojenja s međunarodnim obilježjem.

Na temelju svega navedenog može se zaključiti kako se proces posvojenja suočava s nekoliko izazova koji utječu na njegovu učinkovitost i sposobnost osigurati najbolji interes djeteta. Jedan od glavnih izazova je kompleksnost i dugotrajnost administrativnih postupaka, što često obeshrabruje potencijalne posvojitelje i prolongira vrijeme koje djeca provode bez stalne obitelji. Proceduralne prepreke uključuju složene zahtjeve za dokumentacijom, dugotrajne procese procjene podobnosti i prikladnosti posvojitelja, te nedovoljnu koordinaciju između različitih nadležnih tijela.

Dodatni izazov predstavlja nedostatak informiranosti i edukacije potencijalnih posvojitelja o samom procesu i pravima djeteta. Nedovoljno jasne upute i nedostatak podrške mogu dodatno otežati postupak posvojenja. Također, postoji problem vezan uz stigma i

društvene predrasude prema posvojenju, što može utjecati na odluku o posvojenju i integraciju posvojenog djeteta u novu obitelj.

Međunarodno posvojenje dodatno kompliciraju različiti pravni sustavi i regulative između država što može dovesti do pravnih nesigurnosti i dodatnih proceduralnih poteškoća. Priznavanje stranih odluka o posvojenju i osiguravanje konzistentnosti u primjeni međunarodnih konvencija predstavlja izazov koji zahtijeva pažljivu pravnu i administrativnu koordinaciju.

Za unapređenje procesa posvojenja preporučuje se pojednostavljivanje administrativnih postupaka kako bi se ubrao proces i smanjile proceduralne prepreke. To uključuje uspostavljanje jasnih smjernica i standardiziranih procedura koje bi bile transparentne i lako razumljive potencijalnim posvojiteljima. Također, potrebno je poboljšati edukaciju i podršku za posvojitelje kroz savjetodavne usluge i programe obuke koji bi im pružili potrebne informacije i pripremu za posvojenje.

Povećanje koordinacije između različitih nadležnih tijela može se postići kroz uspostavljanje centraliziranih registara i bolju suradnju na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Uvođenje redovitih nadzora i evaluacija postupaka posvojenja osiguralo bi dosljednu primjenu zakonskih propisa i standarda zaštite prava djeteta.

Kako bi se smanjila stigma i predrasude prema posvojenju, potrebno je provoditi kampanje javne svijesti koje bi promovirale posvojenje kao pozitivan i društveno prihvatljiv način zbrinjavanja djece bez roditeljske skrbi. Edukacija šire javnosti o pravima djece i prednostima posvojenja može doprinijeti stvaranju podržavajuće okoline za posvojitelje i posvojenju djecu.

U kontekstu međunarodnog posvojenja, preporučuje se jačanje međunarodne suradnje i primjena standarda iz međunarodnih konvencija, kao što je Haška konvencija iz 1993. godine. Osiguravanje pravne sigurnosti i dosljednosti u priznavanju stranih odluka o posvojenju ključno je za zaštitu prava djece i olakšavanje postupaka posvojenja između različitih pravnih sustava.

Kroz ove mjere, proces posvojenja može postati učinkovitiji, transparentniji i osjetljiviji na potrebe djece i posvojitelja, čime se osigurava zaštita najboljih interesa djeteta i pruža stabilno obiteljsko okruženje za njegov rast i razvoj.

7. LITERATURA

1. Adoption Center (2024). *Adoption Laws*. URL: <https://www.adopt.org/adoption-resources/adoption-laws> [pristup: 02.09.2024.]
2. Adoption Network (2024). *Adoption Process Overview*. URL: <https://adoptionnetwork.com/adoptive-parents/how-to-adopt/adoption-process/adoption-process-overview/#:~:text=Every%20Adopting%20Parent%20in%20the,and%20prepare%20you%20for%20adoption> [pristup: 02.09.2024.]
3. Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D. i Korać Graovac, A. (2007). *Obiteljsko pravo*. Zagreb: Narodne novine
4. Blatt, S.D.. *Posvojenje*. URL: <https://www.hemed.hr/Default.aspx?sid=19169> [pristup: 01.08.2024.]
5. Centar za pružanje usluga u zajednici Klasje Osijek. URL: <https://klasje.hr/posvanje-i-udomljavanje/> [pristup: 27.7.2024.]
6. E-Građani. URL: <https://gov.hr/hr/posvojenje/708?lang=hr> [pristup: 27.7.2024.]
7. Hague Conference on Private International Law. (1993). *Hague Convention on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption*, URL: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=69> [pristup: 01.08.2024.]
8. Hoško, T. (2019). Posvojenje s međunarodnim obilježjem, str.317.-345. U: Župan, M. (ur.). *Prekogranično kretanje djece u Europskoj uniji*. Osijek: Pravni fakultet Sveučilišta J.J.Strossmayera u Osijeku
9. Hrabar, D. (2008) Posvojenje na razmeđi interesa posvojitelja i posvojenika. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 58 (5), str.1107-1139.
10. Hrabar, D. (2008). Posvojenje na razmeđi interesa posvojitelja i posvojenika. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 58(5), 1107-1139.
11. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/posvojenje> [pristup: 28.7.2024.]
12. Hrvatski zavod za socijalni rad. URL: <https://socskrb.hr/djelatnosti/posvojenje/> [pristup: 28.7.2024.]
13. Kolarević, K., Kokorić, S.B. (2019). Neke specifičnosti posvojenja djece iz drugih država, str.98.-125. u: Kokorić, S.B. (ur.). *Posvojenje – različite perspektive, isti cilj*. Zagreb: Na drugi način

14. Konvencija o pravima djeteta. URL: https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf [pristup: 01.08.2024.]
15. Maleš, D.(2015) *Kako smo postali obitelj. Posvojenje - dio moje priče*. 5sprint d.o.o. Zagreb. URL: <https://nadruginacin.hr/wp-content/uploads/2019/05/Zbornik.pdf> [pristup: 28.7.2024.]
16. Misca, G. (2014). The “Quiet Migration”: Is Intercountry Adoption a Successful Intervention in the Lives of Vulnerable Children? *Family Court Review*, 52(1), str. 60-68.
17. Obiteljski zakon. (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23)
18. Selman, P. (2009) The Rise and Fall of Intercountry Adoption in the 21st Century. *International Social Work*, 52(5), str. 575-594.
19. Smith Rotabi, K., Gibbons, J.L. (2012). *Intercountry Adoption: Policies, Practices, and Outcomes*, Routledge
20. Udruga RODA. URL: <https://pravo.roda.hr/prava-roditelja-i-djece/roditeljska-prava/sve-o-posvojenju.html> [pristup: 28.7.2024.]
21. Zakon o međunarodnom privatnom pravu (NN 101/17, 67/23)

8. POPIS KRATICA

EU - Europska unija

IAA - Međudržavni zakon o posvojenju (Intercountry Adoption Act)

NN - Narodne novine

RH - Republika Hrvatska

SAD - Sjedinjene Američke Države

ZMPP - Zakon o međunarodnom privatnom pravu

IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Ja, Štefica Siničić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog/diplomskog rada pod naslovom: Institut posvajanja u tuzemstvu i inozemstvu te da u navedenom radu nisu na nedozvoljen način korišteni dijelovi tuđih radova.

U Požegi, 08. rujna 2024.

Potpis studenta

A handwritten signature in blue ink is written over a horizontal line. The signature is stylized and appears to be 'Siničić'.